

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra filozofie a spol. věd

Posudek vedoucího diplomové práce **nehodící se škrtně*

Jméno autora/ky	Bc. Marek Šinkora				
Název práce	Komparace transformace vzdělávacího systému na Gymnáziu Aloise Jiráska v Litomyšli v průběhu 50. let 20. století a 90. let 20. století				
Studijní obor	Učitelství pro základní školy				
Vedoucí práce (jméno a příjmení s tituly, pracoviště)	PhDr. Michal Tošner, Ph.D. Katedra sociologie Filozofická fakulta				
Oponent práce (jméno a příjmení s tituly, pracoviště)					
Konzultant práce (jméno a příjmení s tituly, pracoviště)					
Rok obhajoby	2018/19				
Obrazová příloha	ano	Tabulky a grafy	ano	Další přílohy	ano

Použitá literatura (počet): cca
50 + prameny

Hodnocení cíle/ů práce

(charakteristika cíle, způsob jeho stanovení, užitečnost cíle, slovně)

Student si pro přítomnou práci vytknul srovnávací studium několika historických podob gymnaziálních kurikul na příkladu Gymnázia Aloise Jiráska v Litomyšli. Inspirací ke studiu kurikul bylo obecné mínění, že úroveň gymnaziální výuky se v čase snižuje a klade na studenty nižší nároky než dříve.

Téma diplomové práce považuji za aktuální a studie tohoto typu mají potenciál být přínosem k diskusi o minulosti, přítomnosti a budoucnosti vzdělávacího systému. Takový potenciál nacházím i v přítomné práci Marka Šinkory.

Cíl práce se z větší části podařilo naplnit. Určitý díl dle mého soudu v hlavním cíli, kterým byla komparace dvou podob vzdělávání po významných politických zlomech české historie, zůstal nezodpovězen. Avšak práce vyniká v mnoha jiných směrech, především práce s archivy a historickými prameny je odvedena nad míru precizně a nadstandardně. Proto konstatuji, že cíle bylo dosaženo a práci považuji za celkově zdařilou.

Hodnocení obsahové stránky práce

<i>Užití zásadní odborné literatury a zdrojů</i>	ano	~~s výhradami~~	~~ne~~
<i>Přiměřená odborná terminologie práce</i>	~~ano~~	s výhradami	ne
<i>Vhodně zvolená metoda</i>	ano	~~s výhradami~~	~~ne~~
<i>Splnění deklarovaného cíle/cílů práce</i>	ano	~~s výhradami~~	~~ne~~

Hodnocení formálních kritérií práce

<i>Stylistická úroveň práce</i>	dobrá	~~s výhradami~~	špatná
<i>Pravopis a gramatika</i>	dobré	~~s výhradami~~	špatné
<i>Vhodná grafická úprava stránkování a textu</i>	dobrá	~~s výhradami~~	špatná

Stručné slovní hodnocení (dle uvážení posuzovatele)¹

Komparace byla zvolena jako metoda k tomu, aby bylo možno posoudit změnu na úrovni skladby předmětů, změnu náplně (resp. způsob výkladu, obsah a rozsah předmětů).

V posledku komparace kurikul cílila na otázku posuzování náročnosti studia, tj. „zda je možné posoudit míru nároků kladených na studenty v rámci skladby a požadování úrovně znalostí dají nějakým způsobem porovnávat. Otázkou v tomto smyslu bylo, zda by běžné mínění o snižování úrovně bylo verifikovatelné. Pro komparaci kurikul bylo zvoleno několik vrstev/ročníků podoby kurikula a učiva z několika účelově vybraných ročníků po významných historických meznících z hlediska vládnoucích politických režimů. Jak konstatuje v úvodu autor, srovnává kurikula z období 50. let 20. století s obdobím po Sametové revoluci, tzn. v 90. letech 20. století.“

Zásadní připomínky k obsahové úrovni práce

- a) Diplomová práce je založena na mimořádně intenzivním a důsledném studiu unikátních pramenů, které student svou vlastní iniciativou získal ke studiu, a to nikoli jen s oporou existujících archivů, ale také studiem dosud nezarchivovaných materiálů, které našel uložený v budově zkoumané vzdělávací instituce. Zkoumané dokumenty mu poskytly evidenci o kurikulu zkoumaného období a jeho praktickém uplatňování. V souladu s dostupnými prameny v archivu zkoumaného gymnázia do vlastního vzorku zahrnul gymnaziální kurikulum, dobové třídní výkazy, učebnice, maturitní práce. Diplomant se ve své studii nepokojil pouze z místními zdroji a doplnil korpus dokumentů o maturitní protokoly, které dohledal ve státním archivu Svitavy a v Národní pedagogické knihovně v Praze.
- b) Úvodní výklad historie gymnaziálního vzdělávání od církevního, přes absolutistické po obrozenecké je příhodným prologem k vlastnímu výzkumu v období druhé poloviny 20. století. Ve světle výzkumného záměru a vlastní ústřední otázky, i stručné líčení vlivu proměnlivých mocenských poměrů na postavení, statut, obsazení sboru a cíle a předměty vzdělávání, skýtá představu o politizaci vzdělávání v dějinách a o poli vzdělávání jako poli, kde dochází ke střetu konfliktních zájmů a období přerušování práv výuky či obsazování budov v podmínkách válečného konfliktu, Nacistických perzekucí židovských studentů a poválečných perzekucí vyučujících duchovních a studentů odporujících režimu vlády komunistické strany, které bylo bezprostřední historickou předehrou transformace vzdělávací politiky a odpovídajícího kurikula v 50. letech. I na tomto poli student prokázal vlastní přínos, který spočívá v tom, že

¹ Např. náročnost tématu, specifika řešení, samostatnost nebo invence studenta, co jsou hlavní klady, nedostatky práce, případně jaký je přínos, nebo využitelnost práce, navrhovaná doporučení k možnému zužitkování práce; zejména však návrh řešení pro případ nedoporučujícího posudku: a) upřesnit, doplnit nebo rozvést stanovenou pasáž, b) opravit, přepracovat stanovenou pasáž, c) přepracovat celou práci na zadané téma, d) vypracovat novou práci na nové téma.

zpracovanou historii gymnázia doplňuje na základě studia archivních pramenů státního archivu.

- c) Ke komparaci byla doporučeno užití ideál-typizujícího rozlišení, tj. zaměření se na příznačné kontrasty mezi kurikuly, aby bylo možno znázornit odlišnost. Tento metodický princip inspirovaný rozumějí sociologií Maxe Webera měl být doplněn dalším metodickým principem tohoto autora, konkrétně principem hodnotové neutrality, který umožňuje badateli zkoumat předmět, nehledě na jeho předporozumění, či předsudek. Jako vedoucí práce konstatuji, že zatímco ideálně-typické rozlišení se studentovi povedlo ve vlastní práci produktivně a náležitě využít, princip hodnotové neutrality se mu nedaří v textu přítomné práce udržet. V textu je patrná, že souzní se současným kritickým pohledem na vzdělávací systém v období reálného socialismu mezi rokem 1948-1989, dominantně jako na systém podrobený ideologii, zatímco na výklady pro roce 1989 jako na „neutrální“ nebo ideologicky nezabarvené. Komparace sice zohledňovala změny politických režimů, ale důvodem pro výběr z období po těchto zlomech nebylo posuzování míry ideologičnosti, nýbrž to, že zvolené roky byly historickými momenty výrazné transformace kurikul, či, jinými slovy, představují určitý časový řez, v němž je kurikulum možné zkoumat, jakožto typický výraz pro historicky dané trvání, jelikož již odráží hodnoty politické hegemonie, které se promítají do skladby, obsahu a výkladu předmětů, a to nehledě na to, co o těchto hodnotách badatel soudí. Účelem hodnotové neutrality je takové studium pramenů, které se není vedeno hodnotovými soudy, ale usiluje o překonání předsudků a předporozumění pro potřeby deskriptivního, rozumějícího a analytického přístupu. Ačkoli se diplomantovi nepodařilo udržet hodnotově neutrální přístup symetricky vůči oběma historickým vrstvám, přesto předkládá pozoruhodnou studii vztahu, přispívající k porozumění vztahu mezi vládnoucím politickým režimem, studijním plánem, učivem a pedagogickou praxí. Výtěžek komparace je skromnější, než by bylo možno očekávat, samotný rozklad gymnaziální kurikula z počátků poválečného socialistického režimu, který se stal těžištěm přítomného textu, poskytuje nepochybný originální přínos k poznání toho, jak se určité typické prvky ideologie a jejich implicitních hodnot promítají do studijního plánu i do výkladu, a to zvláště tam, kde se jedná o výklad dějin, společenských vztahů a příbuzná témata.

Zásadní připomínky k formální úrovni práce

Po formální stránce, nemám žádných zásadních výhrad. Jazyková úroveň přítomné práce je nad poměry kultivovaná, formulace jsou srozumitelné a bezrozporné, členění práce a postup logické. Za mimořádně zdařilo považuji práci s prameny, která dává najevo studentovo zaujetí tématem a svědčí o jeho nasazení a preciznosti. Jako vedoucí taktéž konstatuji, že student práci průběžně konzultoval. Měl jsem tedy možnost sledovat a korigovat její utváření průběžně. Potvrzuji tak mimo jiné, že je to jednoznačně práci původní s nepochybným vlastním přínosem. originalitu práce dokládá i kontrola antiplagiátorským systémem. Použití literatury a reference jsou systematické a náležité. Výhrady mám snad jen proti členění literatury na jednotlivé druhy, kde by dle mého vystačilo rozlišení na prameny a odborné zdroje. Zvyklosti různých oborů se však mohou lišit.

Terminologie je v zásadě užívána náležitě. Slabší stránkou je adekvátnost označení a termínů používaných k označení historických aktérů v autorových vlastních komentářích (viz např. ztotožnění komunistické strany s „levicově smýšlejícími lidmi“, s. 26). Nicméně konkrétní zpracování dobové změny vzdělávací politiky je konzistentní, jdoucí od programových

dokumentů na vládní úrovni k tomu, jak se dobová politika vzdělávání realizovala v pedagogické praxi zkoumaného gymnázia. Zohledňuje změny na rovině norem a organizační i kritiky nediferencovaně jak z horizontu reformních či normalizačních dekád reálného socialismu v Československu, tak z horizontu éry postsocialismu.

Otázky k obhajobě práce

1) Na straně 34 diplomant píše: „Díky počínání zavedení víceletých gymnázií tak definitivně končí éra jednotného školství, které bylo soustavně zaváděno již od Vítězného února 1948“. O co se opírá takové tvrzení? Na základě čeho s je možno považovat zavedení víceletých gymnázií za rozhodující kritérium proměny vzdělávacího systému oproti „komunistickému vzdělávacímu systému“. Pokud ano, jaký význam byl či je takové změně připisován? Je to chápáno jako návrat k prvorepublikovému modelu, resp. jeho restituce? Nebo jinak?

2) Na s. 34 a 35 diplomant uvádí: „Všechny stupně školského systému byly následně očišťovány od ideologických pasáží, dále byla zrušena povinná výuka ruského jazyka, civilní obrany a dalších předmětů...“. Bez upřesňujícího komentáře není jasné, jak k této transformaci badatelsky přistupujete. Proto kladu otázku, zda sousloví „ideologické očišťování“ je užito ve smyslu, jakým byl dobově označován postup revize a transformace obsahu a učiva, nebo se domníváte se, že výklad českých dějin je v postsocialismu zcela prost zřetelného jednotného ideového rámce vyhovujícího hodnotám tržních liberální demokracie, který by výuku reguloval a organizoval?

Výsledné hodnocení práce

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ji komisi hodnotit známkou A.

Hodnocení: A

V Hradci Králové 3.5.2019

.....
datum a místo

.....
podpis autora posudku